

CĂPITANUL RADU GHERGHE PRIZONIER ÎN BULGARIA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Dr. Doina ANGHEL*
Mihai TALAȘMAN**

Radu Gherghe s-a născut la 19 septembrie 1886, în localitatea Tichilești, plasa Silistraru, județul Brăila, fiul lui Ioan V. Gheorghe și al Mariei. După cele patru clase primare și opt clase liceale, a absolvit Școala militară de ofițeri activi de infanterie din București¹. La 1 iulie 1909 a primit gradul de sublocotenent și a fost repartizat la Regimentul 34 Infanterie Constanța².

Colonelul Drăgotescu, comandantul Regimentului 34 Infanterie Constanța îi semna prima foaie calificativă din dosar, consemnând: „I. APTITUDINI FIZICE: „Se prezintă bine. Ținuta regulamentară și îngrijită. Aspectul fizic plăcut. Starea de sănătate bună. Are rezistență de campanie, călărește binișor. Scrima și tragerile cu arma, bine.

II. CAPACITATE: Inteligent. Judecată satisfăcătoare. Are bun simț. Are spirit de ordine suficient, de metodă mai puțin. Are spirit de observare. Cultură generală necompletă. Instrucția militară aceea căpătată la Școala de Infanterie, pe care a absolvit-o cu succes, printre cei dintâi la clasificare. Instrucția armei, se ocupă a și-o completa. Are aplecare la studii. Joc de război și teme tactice pe hartă și pe teren nu a practicat, dar se apleacă serios acest an, la toate exercițiile ce se fac în corp și promite a căpăta bune cunoștințe. Conferințe militare și convorbiri nu a avut nici ocazie să ție. Conduită prea bună.

III. APTITUDINI MILITARE: Ochiul câmpului neformat, fiind prea tânăr, concepțiunea, inițiativa, prevederea, hotărârea, voința, fiind abia ieșit din școală, nu se pot cunoaște în mod hotărât, dar se vede a fi bine înzestrat. Este foarte stăruitor la serviciu, și cu energie suficientă. Temperament mai mult liniștit. Comandă și conduce bine plutonul său de recruți la instrucție și obține rezultate

*Expert arhivist, Arhivele Militare Naționale Române – Depozitul Central de Arhivă „Grigore Constandache” Pitești.

**Student, Universitatea Națională de Știință și Tehnologie Politehnica București, Facultatea de istorie, Pitești.

¹ Depozitul Central de Arhivă Pitești (în continuare se va cita Dp.C.A.), fond *Centrul Militar al Orașului București*, generali, litera G, dosar nr. 79, f. 1.

² *Ibidem*, f. 3.

apreciabile. Judecat după aptitudinile militare ce se pot constata până acum, pare a fi bine înzestrat și promite a deveni un bun ofițer în viitor.

IV EDUCAȚIA MILITARĂ: Este foarte disciplinat și are sentimentul datoriei deplin. Pune destul tact și autoritate în comanda inferiorilor. Este bun camarad. Are sentimentul onoarei de militar bine plasat și solid. Curajul militar și acel de răspundere nehotărâte. Are bun spirit militar. Este devotat. Ieșit și înaintat sublocotenent din școala de infanterie la iulie a.c., nu cred că umblă după solicitări. Este demn, moral și integru. Conduită prea bună. Posedă bune calități de educațiune militară, care-i permite a deveni, dacă va progresa, un bun ofițer în viitor.

V. ÎNDEPLINIREA SERVICIULUI: Este activ și muncește îndeajuns. Instrucția, disciplina și educația plutonului său de recruți și oameni vechi este cât se poate de satisfăcătoare. Îi place a se îngriji de soldat și material”³.

Generalul Boerescu, comandantul Brigăzii 17 Infanterie consemna în aceeași foaie calificativă: „Sublocotenentul Gherghe Radu este de un aspect foarte plăcut și apreciat deși înalt și subțire este însă robust și rezistent. Capacitatea sa este în formație. Cultura generală destul de bună. Instrucția militară generală și cea specială au nevoie de a se completa. Ofițerul posedă însă calități excelente pentru a și le desăvârși în timpul cel mai scurt fiind studios și absolvind Școala de Infanterie printre cei dintâi. Aptitudinile sale militare sunt foarte mulțumitoare, avându-se în vedere tinerețea lui și că este ofițer nou, abia ieșit din școală. Educația sa militară destul de bună și în plin progres. Ofițerul este foarte disciplinat și purtarea excelentă. Își face serviciul foarte bine”⁴.

La 11 octombrie 1911 a început cursurile Școlii Speciale de Infanterie, pe care a absolvit-o pe locul 15 din 223 de elevi, la 3 octombrie 1912, cu media 8,03, primind și gradul de locotenent⁵.

La 1 aprilie 1913 a fost mutat la Regimentul 25 Infanterie, fiind detașat și la Școala de subofițeri. Maiorul G. Ionescu, Comandantul Batalionului III din Regimentul 25 Infanterie îl nota astfel pe anul 1913: „Sănătos și rezistent. Inteligent, cu o judecată dreaptă, posedă cunoștințe generale. Destoinic pentru orice serviciu militar, energic și cu multă inițiativă. Posedă o educație militară distinsă. Îndeplinește foarte bine serviciile ce i se încredințează. Fiind detașat la Școala de subofițeri, a făcut serviciul efectiv în acest batalion, numai pe timpul campaniei din acest an în calitate de comandant de companie, pe care a condus-o foarte bine, cu mult tact și autoritate. Este foarte îndemânatic pentru conducerea companiei, notează drept pe subalterni. Merită a înainta, în mod excepțional, la gradul de căpitan. Îl propun pentru decorarea cu ordinul «Coroana României» în gradul de cavaler”⁶.

În primăvara anului 1913, se destrăma vechea alianță balcanică, apare alta nouă, România fiind curtată și de Grecia și de Serbia în vederea încheierii unei

³ *Ibidem*, f. 9.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 13.

⁶ Idem, fond *Memorii Bătrâni*, generali, litera G, dosar nr. 11, f. 14.

alianțe, însă s-a declarat neutră. Ulterior, s-a implicat în război, unul dintre motivele majore fiind problema Cadrilaterului. Căpitanul Radu Gherghe a fost mobilizat în perioada 25 aprilie 1913 – 1 august 1913⁷.

La 1 noiembrie 1913 a fost detașat la Școala Militară de Infanterie și Administrație, fiind mutat definitiv la data de 1 aprilie 1914⁸. Colonelul Sturdza, comandantul Școlii Militare de Infanterie, îl caracteriza astfel în anul 1915: „Locotenentul Gherghe este foarte zelos, câteodată chiar până la fanatism. Șefii săi imediați sunt foarte mulțumiți cu dânsul ca instructor, educator și profesor. Referindu-mă la notele calificative din trecut, îl trec din nou în categoria acelorora care vor putea fi înaintați excepțional când le va veni rândul”⁹.

Evenimentele premergătoare declanșării Primului Război Mondial au evidențiat agravarea contradicțiilor dintre Marile Puteri, dar și scopurile urmărite de fiecare în parte. Declanșarea neașteptată a Primului Război Mondial l-a adus pe Carol I în imposibilitatea de a-și pune în aplicare dezideratul participării României la conflict alături de Puterile Centrale.

Organizarea armatei române în momentul declanșării operațiunilor militare era următoarea: Marele Cartier General, patru comandamente de armată, șase comandamente de corp de armată, două divizii de cavalerie, 20 de divizii de infanterie, o brigadă de grăniceri, cinci brigăzi de călărași, două brigăzi de artilerie grea, un regiment și un divizion artilerie de munte; artileria antiaeriană care dispunea de 113 tunuri; trupele de geniu, un regiment de pontonieri; aviația avea patru escadrile (28 de avioane). La toate acestea se mai adăugau marina militară și corpul automobilelor¹⁰.

Radu Gherghe a fost repartizat pentru mobilizare, la 30 august 1916, la Regimentul 64 Infanterie, iar la 1 noiembrie 1916 a fost avansat la gradul de căpitan¹¹.

Maiorul Marcovici, comandantul Regimentului 40 Călugăreni consemna în foaia calificativă pentru perioada 31 octombrie 1916 – 20 noiembrie 1916 următoarele: „Căpitanul activ Gherghe Radu a venit către sfârșitul lunii octombrie 1916 din Batalionul 4/64, care a intrat în formația Regimentului 40 Călugăreni pe timpul refacerii sale din Dobrogea (Satul Nou).

Ofițer activ cu o distinsă personalitate de militar; energic, pătruns de un înalt simț al datoriei și de o educațiune aleasă. Cu multă inițiativă și curaj al opiniunilor sale.

A comandat compania I cu destoinicie și s-a ocupat îndeaproape de oamenii săi, de care a știut să se facă repede iubit și respectat.

⁷ Ibidem, f. 2.

⁸ Ibidem, f. 14.

⁹ Ibidem, f. 17.

¹⁰ Istoria militară a poporului român, vol. V, Evoluția organismului militar românesc de la cucerirea independenței de stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii Primului Război Mondial, Editura Militară, București, 1988, p. 349.

¹¹ Dp.C.A., fond Memorii Bătrâni, generali, litera G, dosar nr. 11, f. 2.

Pe câmpul de luptă s-a distins ca un conducător dibaci de oameni și prin exemplul său a știut să însușească și să îmbărbăteze întotdeauna unitatea.

A luptat în atacul de noapte de la Bălăria (18 noiembrie 1916), fiind în fruntea batalionului său și străpunzând satul (ocupat de trupe bavareze) la baionetă printre cei dintâi. În zilele de 19 și 20 noiembrie 1916, Batalionul său (I) a luptat la Stâlpul și Epurești, fiind detașat din regiment pe lângă Regimentul 9 Vânători și Detașamentul colonel Poetaș.

Nu cunosc împrejurările în care a căzut prizonier, însă pot afirma că cu siguranță a căzut ca un brav. Îl propun stăruitor a fi decorat cu ordinul «Steaua României» în gradul de cavaler»¹².

Generalul Poetaș consemna după doi ani, la 19 august 1918, în aceeași foaie calificativă, detaliile privind căderea în prizonierat a căpitanului Radu Gherghe: „Mențin în totul notele șefului său. În regiment fiind un element de valoare, care în luptele de la Videle Cartojani, de la Bălăria-Stâlpul și Epurești și-a făcut pe deplin datoria, dând probe de un priceput comandant de unitate.

A căzut prizonier în ziua de 20 noiembrie 1916 împreună cu alte trupe și nu din rea voință, ci din cauza situațiunii defavorabile în care s-a găsit la un moment dat prin fuga neașteptată a D.2/5 de pe linia de luptă.

Merită a înainta la gradul pe care-l au camarazii din promoția sa și a fi decorat cu «Steaua României» cu spade în gradul de cavaler»¹³.

Maiorul Staia, comandantul Batalioanelor 4/64, 24, 12 și 52 din cadrul Brigăzii 6 Mixte, descria astfel activitatea căpitanului Radu Gherghe: „Venirea căpitanului Gherghe Radu în Batalionul 4/64 a ridicat moralul trupei și ofițerilor, zdruncinat la Carapelit-Cocunar (24 iulie 1916). Toți aveau privirile îndreptate asupra lui și se supuneau orbește acestui distins ofițer al Școlii Militare de Infanterie. I-am încredințat Compania a 3-a și imediat această companie de rezerviști s-a înălțat la nivelul unei companii de elită, grație personalității noului comandant. Nădejdea pusă de toți în căpitanul Gherghe a fost cu prisosință confirmată prin următoarele strălucite fapte de arme:

1. La 5 septembrie 1916 a executat o ieșire din tranșeele de la Urluchioi, alungând pe o adâncime de 4 km toate recunoașterile și fracțiunile de cavalerie bulgară. La înapoiere și-a evacuat toți răniții.

2. La 8 septembrie 1916, când Divizia 19 a executat o recunoaștere ofensivă. Căpitanul Gherghe a condus capul avangardei Detașamentului Chiriașescu și pe tot drumul, de la Muratan la Azaplar, a avut de luptat cu numeroase detașamente, respingându-le pe toate și punând pe goană, către seară, pe inamicul ce rezistă cu încăpățânare la Azaplar. La căderea nopții, primind de la Detașament un ordin greșit scris (Carlichioi în loc de Carachioi), prin propria sa inițiativă și pricepere a evitat greșeala, menținându-se noaptea între Carachioi și Geringec. Executând ad litteram printr-o retragere către Carlichioi, ar fi expus stânga Diviziei. În această împrejurare, a luat sub comanda sa și companiile

¹² *Ibidem*, f. 18.

¹³ Dp.C.A., fond Centrul Militar al Orașului București, generali, litera G, dosar nr. 79, f. 21.

vecine (1 și 4) și a doua zi a organizat retragerea către Topraisar, salvând întregul tren regimentar și de luptă al detașamentului. Pentru acest fapt a fost decorat cu «Coroana României».

3. La 10 septembrie 1916 a organizat sectorul întregului batalion între Perveli și Tatlageac.

4. De la 18-21 septembrie 1916, în luptele de la Amzacea a fixat cel dintâi cu compania sa linia de luptă a detașamentului Chiriașescu, iar când s-a început ofensiva la 20 noiembrie 1916, compania 3 a fost baza materială și morală a unităților vecine, căci numai exemplul personal al căpitanului Gheorghe a făcut posibilă trecerea nesfârșitelor baraje. În 21 septembrie 1916, având sub comanda sa încă două companii din IV/64 și o companie din Regimentul 39 Infanterie a condus cu cea mai mare energie dreapta atacului coloanei lt.col. Vlădescu, iar când în sectorul Poetaș s-a produs retragerea, el a fixat pe inamic cu batalionul ce comanda și a evitat astfel dezastrul de la dreapta.

5. La 22 septembrie 1916, tot el a fost sufletul înaintării de la tranșeele principale până la linia înaintată din fața Movilei Caraink cu tot focul violent de artilerie. Aici a trasat personal, sub focul infanteriei, lucrările de întărire de batalion pe care le-a desăvârșit în mai multe nopți de-a rândul. Tot timpul până la 5 octombrie 1916, a fost neobosit în culegerea știrilor și conducerea serviciului în tranșee și a îngrijit cu devotament oamenii.

6. La 6 octombrie 1916, când batalionul a primit ordin să ocupe tranșeele între Topraisar și Masurat, numai energia și curajul căpitanului Gherghe a asigurat străbaterea celui mai violent baraj, în care eu am căzut rănit. Acest ofițer care nu știe ce e frica, nici oboseala, pe care niciodată nu l-am văzut culcat sub focul inamicului, pentru modul cum a condus în timpul războiului de întregirea neamului, bine merită de la Patrie toată recunoștința”¹⁴.

La acestea, generalul Scărișoreanu, fost comandant al Diviziei 19 Infanterie a adăugat, la 5 aprilie 1919: „Mențin notele date de maiorul Staia, cu adăugirea că în lupta de pe Neajlov, în seara de 18/19 noiembrie 1916, Regimentul 40 Infanterie, prin atacul de noapte ce a dat, a avut succes strălucit, iar a doua zi, împreună cu Regimentul 9 Vânători și 23/63 Infanterie a completat succesul prin victoriile de la Stâlpul și Epurești.

Dacă această mare victorie de o zi repurtată de trupele Diviziei 9/19 n-a avut urmări fericite, cauza nu poate fi imputată vitejilor ofițeri și soldați care au luptat aici. Cum căpitanul Gherghe a luat parte și la această luptă, meritul revine și lui ca și tuturor ofițerilor ce au participat acolo”¹⁵.

Conform ordinului circular nr. 2543 din 26 martie 1918 al Marelui Cartier General, la înapoierea din prizonierat, căpitanul Radu Gherghe a întocmit memoriul privind condițiile din prizonierat, pe care îl redăm integral:

„MEMORIU

¹⁴ Ibidem, f. 22.

¹⁵ Ibidem.

asupra nelegiuirilor săvârșite de autoritățile bulgare față de prizonierii români (ofițeri și trupă) pe timpul cât am fost captiv în Bulgaria (26 noiembrie 1916-27 mai 1918)

1. Expunerea ofițerilor români prizonieri pe străzile Rusciucului la batjocura populației bulgare.

La începutul captivității, cât am fost ținuti în carantină la Rusciuc (de la 26 noiembrie 1916 până la 2 decembrie 1916), întregul grup de prizonieri de la Neajlov (120 la număr*), am fost expuși de trei ori pe străzile principale ale orașului, sub pretext că suntem conduși la dezinfectare și la baie, fără a executa niciuna din acestea. În acest timp, toată populația civilă, începând de la copilul de 5 ani și până la baba încovoiată de bătrânețe, și-a revărsat asupra noastră toate insultele pornite dintr-o dușmănie încarnată: «Țigani! Mămăligari! Tache Ivănescu! Filipescu! Cocoski!». Până și un popă bulgar ne-a înjurat chiar în momentul intrării în oraș.

2. Reaua locuință, lipsa de alimentație, de foc și de îngrijire medicală în lagărul Haskovo (2 decembrie 1916 - 25 martie 1917) și în lagărul Sliven (25 martie 1917 - 26 mai 1918).

Locuința. În primul lagăr de internare, Haskovo, locuința noastră consta dintr-o baracă cu pereții de scânduri așa de rău construită, încât între scânduri exista un gol de 1 cm în cele mai multe părți, prin care pătrundea viscolul celei mai grele ierni de la 1917. Ferestrele lipseau, iar în locul lor era detașată din însuși peretele barăcii cât o bucată de scândură.

Până în momentul sosirii noastre în lagăr, această baracă fusese locuită de ostatici sârbi internați încă din 1915 și noi am fost închiși într-însa fără nicio curățenie prealabilă, astfel că am găsit-o încărcată cu insecte de tot felul. Patru săptămâni am dormit pe scândura goală, fără niciun pai pe jos, iar când s-au adus paie, ele au fost așa de puține, încât formau un strat gros numai de 2 cm și lat de 60 cm.

Nici un fel de învelitoare și nici un fel de așternut. Salvarea noastră în contra gerului a fost înghesuiala, căci într-adevăr eram așa de înghesuși, încât nu puteam dormi decât pe o latură, spațiul individual fiind de cel mult 35 cm. În aceste condiții, numărul păduchilor a crescut atât de mult, încât la o ședință de despăduchere (care avea loc de 2 ori pe zi: dimineața și seara) un camarad a atins recordul de 70 de victime. Este adevărat că pături și saltele ni s-au dat, însă tocmai în luna martie, după ce suferisem de frig iarna întreagă.

Încălzitul. Într-o astfel de baracă cu pereții ciuruiți au fost instalate de abia în ianuarie 2 sobe, dintre care numai una singură funcționa, distribuindu-se un braț de lemne, nu în fiecare zi, ci la două sau trei zile odată.

Mai multe vagoane de lemne trimise în lagărul Sliven în iarna 1917-1918 de către Crucea Roșie, pentru prizonierii români, au fost întrebuințate de către

* În luptele de pe Neajlov, trupele bulgare n-au făcut decât 8 ofițeri români prizonieri. Cu toate acestea, pentru a-și satisface setea de răzbunare împotriva românilor, ei au cerut Comandamentului Makensen să le predea lor pe toți ofițerii români căzuți prizonieri la Neajlov. Dorința lor le-a fost satisfăcută, predându-li-se 180 de ofițeri români.

administrația lagărului în folosul bulgarilor (comandant al lagărului fiind sublocotenentul Manef), afară de vreo 50 de bucăți, date ofițerilor români.

Pentru soldații români, administrația bulgară n-a distribuit nicio surcea în amândouă iernile de captivitate, din care cauză muream înghețați de frig cu sutele.

Hrana. Pentru prizonieri era stabilit un regim special: pâine rea (de mălai tătăresc, adesea acru) și puțină (300 gr pe zi).

Aceeași mâncare, în același cazan, ca și soldații și internații civili (greci și sârbi) și anume:

- a) Bulgur (grâu pisat fiert) foarte subțire. Când, în timpul distribuției se prevedea că nu se va ajunge, mai turna în același cazan câteva căldări cu apă sau câteva lopeți cu zăpadă adunată din curtea lagărului și continua apoi distribuția.
- b) Crușki (un fel de pere sălbătice) fără nicio substanță nutritivă.
- c) Năut fiert, de asemenea foarte diluat.
- d) Praz gol fiert în apă goală.

De multe ori nu ni se dădea nici un fel de mâncare. În februarie 1917, 22 de zile de-a rândul nu s-a distribuit nimic. În schimb, ni s-a oprit în întregime pe tot timpul costul mesei.

La 25 martie 1917 am fost mutați 150 de ofițeri în lagărul Sliven, unde ni s-a dat voie să înființăm o popotă, fără însă a lăsa pe vreun ofițer sau vreun delegat al ofițerilor ca să facă cumpărături, pentru ca astfel să fim exploatați în modul cel mai neomenos de către intermediarii bulgari.

Îngrijirea medicală. Pentru cazuri de boală nu se dădea niciun ajutor medical, afară de cazurile cu temperatură.

3. Oprirea de a participa la înmormântarea camarazilor noștri. Scrupuloasă înregistrare a morților în scopul de a cere despăgubiri de la statul român pentru cheltuielile de înmormântare.

În ianuarie 1917 a murit în spitalul din Haskovo sublocotenentul de rezervă Constantinescu I. din Regimentul 63 Infanterie, iar ofițerii români n-au putut afla despre această moarte decât după înmormântare.

În lagărul Sliven au murit de inaniție și de tifos exantematic 15 ofițeri din 150; la înmormântarea lor, autoritatea bulgară nu lăsa să asiste decât 10 ofițeri. Coșciugele erau confecționate din bani colectați de la ofițeri. Pentru soldații morți nu s-a făcut nici un fel de cheltuială, căci ei erau duși la cimitir pe niște tărgi în pielea goală. În schimb, autoritatea bulgară dresa acte complete pentru fiecare caz în parte, în vederea despăgubirilor ce urma să pretindă statului român.

Pentru a ne amări sufletele, bulgarii așezau în fiecare dimineață tărgile cu morți (care variau între 20-60 pe zi), călare pe poteca pe care noi mergeam la șanțurile de comoditate.

4. Refuzul comandanților de lagăr de a primi reclamațiuni de la ofițerii prizonieri.

În lagărul Sliven au fost 3 comandanți: lt. Ciciu, sublocot. Savof și Manef. Niciunul dintre ei nu primea reclamațiuni din partea ofițerilor sau soldaților noștri, oricât ar fi fost de întemeiate aceste reclamațiuni. Dacă în mod cu totul excepțional asculta vreo reclamație, această ascultare nu avea numai caracterul

unei amăgiri, căci la urmă încheierea era: «Nu se poate!» (Ne moje!). Dar purtarea cea mai înverșunată a avut-o însuși comandantul diviziei (P.S.) din Sliven, de care depindea direct lagărul de prizonieri. Acesta era generalul bulgar Cantargief (geograf cunoscut), al cărui frate este șef de secție la Tribunalul de Ilfov (dl. Vasile Cantargief). De câte ori vizita lagărul, ocolea pe români ca și cum ar fi fost ciумаți și întotdeauna în urma vizitelor lui regimul se înrăutățea mai rău.

5. Fraudele și neomeniile săvârșite la distribuția coletelor trimise ofițerilor de către «Crucea Roșie».

Pentru percheziția coletelor, Comandamentul lagărului, însoțit de agenții săi, despuia pachetul într-o cameră închisă, în care nu avea voie să intre ofițerul român și să asiste la desfacerea pachetului său. După ce oprea cea ce voia din pachet, trimitea printr-un soldat conținutul pachetului spre a-l da ofițerului destinatar.

Când s-a trimis de către Comitetul din Geneva pentru asistența prizonierilor români colete cu alimente, autoritatea bulgară a mers până acolo cu neomenia, încât a deschis toate cutiile de conserve din pachetele a 150 de ofițeri și 40 de plutonieri (fiecare pachet conținea 7 cutii).

Ceea ce a determinat pe bulgari la o astfel de procedare a fost - pe lângă alte considerațiuni pornite toate din răutate - dorința de a vedea alimentele românilor stricându-se prin scoaterea lor din cutiile de conserve precum și setea de câștig, căci cutiile goale le-au vândut fabricilor lor.

Din alimentele trimise pentru trupă au sustras cât au vrut, pentru că niciodată nu au arătat unui român scrisoarea de trimitere. Fac această afirmațiune cu toată siguranța, căci nici ofițerilor n-a voit să le arate scrisoarea de trimitere; iar când ofițerii au cerut-o, li s-a răspuns printr-o pedeapsă, care a constatat în amânarea distribuției coletelor pentru 2 săptămâni.

De asemenea, am fost forțați să semnăm în alb tablourile de distribuție.

Am convingerea că o anchetă ar putea descoperi toate furturile săvârșite de autoritatea bulgărească în dauna prizonierilor români, asupra alimentelor și efectelor de îmbrăcăminte și lenjerie trimise de «Crucea Roșie».

6. Bătaia și insultele.

Înjurăturile de tot felul, proferate de către soldații bulgari la adresa ofițerilor români erau la ordinea zilei; lovirea însă, o aplicau numai noaptea – în mod hoțesc – pe când ofițerii trebuiau să iasă din barăci – izolați câte unul pentru necesități. De multe ori, când se aplica prizonierilor români sau sârbi bătaia, în piața lagărului, ofițerii români trebuiau să ocupe una din laturile careului, format în jurul acestui spectacol sălbatic. Bătaia consta în 25-50 de lovituri cu bățul, aplicate la partea dorsală pe pielea goală. Aveau bățauș de meserie, care purta numele de «Ceauș», el era voinic și crud, căci punea atâta poftă în executarea criminalului rol, încât bătea dezbrăcat și cu mânecile suflecate. Pecetea celei mai necunoscute barbarii o punea un cornist, care suna pe timpul bății un marș bulgăresc. În vara anului 1917 am văzut murind în piața lagărului 2 sârbi sub greutatea și durerea loviturilor.

7. Robie, nu captivitate.

La intrarea în lagărul Haskovo (începutul lui decembrie 1916) ni s-a făcut cunoscut că am fost trimiși cu ordin de la Sofia în acel lagăr de pedeapsă, care era populat numai cu recidiviști și că noi suntem considerați robi, nu prizonieri. Iar în Februarie 1917 ni s-a comunicat în mod oficial, în fața frontului, că robia noastră – conform ordinului venit de la Sofia – încetează și că la acea dată vom fi considerați și tratați ca prizonieri. De fapt însă, n-a avut loc nicio schimbare în tratament de la acea dată, căci pentru români și sârbi s-a aplicat tot timpul un regim special de distrugere.

Cpt. Gherghe R.

De la Inspectoratul General al Infanteriei, fost în Regimentul Călugăreni nr. 40, la data căderii în captivitate

20 decembrie 1918”¹⁶.

La înapoierea din captivitate, a primit gradul de maior, de la data de 1 septembrie 1917 și începând cu 15 iunie 1918 a fost mutat la Divizia 1 Infanterie¹⁷.

Locotenent-colonelul Rădulescu, directorul Infanteriei îl caracteriza astfel: „Foarte bun și conștiincios comandant, s-a distins în luptele de la Bălăria, Stâlpu și Epurești, unde a căzut în captivitate din cauza îndârjirii și a tenacității cu care apăra pământul țării noastre.

La Direcția Infanteriei este șeful biroului instrucției și lucrează la proiectele de regulamente noi, directive și programe privitoare la instrucția și pregătirea de război a infanteriei. A dovedit cu această ocazie că este foarte conștiincios și priceput. Este foarte muncitor, are curajul răspunderii personale foarte dezvoltat. Este un element de încredere și se poate conta pe el în orice împrejurare.

A comandat în lupte o companie din Regimentul 40 Infanterie. A instruit și pregătit de război o companie din Regimentul 4/64 Infanterie. Comandanții săi îl apreciază foarte bine și mă unesc și eu la aceste aprecieri.

Este pregătit pentru gradul superior, poate comanda un batalion și, eventual, o unitate superioară batalionului”¹⁸.

La 16 aprilie 1919 a fost mutat la Comandamentul Trupelor de Transilvania¹⁹, desfășurându-și activitatea, în perioada 19 aprilie - 2 septembrie la Biroul operații. Sarcinile în cadrul acestui birou erau, după cum el însuși consemna într-un memoriu:

„a) Ținerea la curent, pe hartă, a situației de dislocare și de grupare a Armatei la operațiuni în Transilvania.

b) Redactarea rapoartelor operative zilnice, către Marele Cartier General.

c) Redactarea rapoartelor de pierderi și trofee.

d) Redactarea rapoartelor de dislocare și de grupare a forțelor.

e) Primirea și strângerea rapoartelor operative de la Comandamentele în subordine și menținerea legăturilor.

¹⁶ Dp.C.A., fond Ministerul de Război, Serviciul Statistic, dosar nr. 2482, ff. 412-418.

¹⁷ Idem, fond Memorii Bătrâni, generali, litera G, dosar nr. 11, f. 2.

¹⁸ Ibidem, f. 21.

¹⁹ Ibidem, f. 2.

În perioada de acalmie, între 1 iunie 1919 și 20 iulie 1919, am urmărit, în parte, mersul instrucției trupelor la Centrele de instrucție.

Am lucrat, de asemenea, într-o oarecare măsură, la corespondența operativă a biroului”²⁰.

La 2 septembrie 1919 a preluat Biroul evacuărilor, unde se ocupa cu raportările către Marele Cartier General privind stadiul evacuărilor, urmărirea modului de desfășurare a evacuărilor în regiunea de la vest de Tisa și cu corespondența.

Locotenent-colonelul Vasilescu, subșeful Statului Major operativ al Comandamentului Trupelor din Transilvania semna un „*Raport special de modul cum s-a comportat maiorul Gherghe Radu de la întoarcerea din captivitate (1 iunie 1918) și până la 10 octombrie 1919, întocmit în conformitate cu ordinul Marelui Cartier General nr. 14970*”, în care consemna:

„Maiorul Gherghe Radu, căzut prizonier în luptele de la Neajlov din anul 1916, a fost internat în lagărele din Bulgaria, de unde s-a înapoiat în anul 1918, luna iunie, ziua 1. Din cauza suferințelor morale și fizice îndurate în timpul captivității, i s-a dat un concediu.

La 1 iulie 1918, a început serviciul la Ministerul de Război, fiind repartizat la Inspectoratul General al Infanteriei. De la început a putut scoate în evidență toate calitățile cu care este înzestrat și pe care și le întrebuințează în modul cel mai fericit. Cu toată slăbiciunea fizică în care se găsea, maiorul Gherghe s-a înhamat de la început la o muncă foarte grea și anume alcătuirea Directivelor de instrucție ale infanteriei și programul general de instrucție al acestei arme. Datorită pregătirii profesionale cum rar se întâlnește la ofițerii noștri și a capacității extraordinare, munca sa a fost încununată de succes, căci lucrarea sa a fost aprobată de minister și tipărită în broșuri. Meritul cel mare al maiorului Gherghe constă în aceea că, deși prizonier, venit de numai o lună în țară, a căutat de s-a pus la curent cu toate modificările introduse în timpul campaniei și a putut să alcătuiască deci un mănunchi de directive și un program de instrucție care să cuprindă toate modificările introduse în regulamentele noastre. În tot timpul cât a fost la Minister, a dat dovadă de un militar de valoare și cu un viitor frumos.

La 26 aprilie 1919, înainte cu câteva zile de prima ofensivă în Ungaria, maiorul Gherghe a fost detașat la Comandamentul Trupelor din Transilvania și repartizat Biroului operații ca ajutor al șefului de birou. Din prima zi a venirii la serviciu a fost un ajutor de neprețuit șefului de Birou, iar de a doua zi a fost la curent cu toate lucrările Biroului și a început a ține la curent următoarele lucrări cu caracter permanent:

- a) rapoartele operative zilnice către M.C.G.*
- b) rapoartele de grupare a forțelor din Transilvania.*
- c) Rapoartele de pierderi și capturări.*
- d) Ținerea la curent pe hartă a dislocării trupelor din Transilvania.*

În timpul ofensivei din lunile aprilie-mai, maiorul Gherghe a dat dovadă de o vie inteligență și de putere de muncă inepuizabilă. Datorită interesului depus

²⁰ *Ibidem*, f. 23.

de maiorul Gherghe, Comandamentul a putut avea la timp toate știrile de la Comandamentele în subordine și ținut la curent M.C.G. cu tot ceea ce se petrecea pe teatrul de operațiuni. Neglijându-se complet pe sine și neținând seama de grad, maiorul Gherghe n-avea altă țintă decât să ducă la bun sfârșit însărcinarea ce avea. A izbutit să ajungă la acest frumos rezultat datorită abnegației sale și prin munca sa era un imbold și pentru ceilalți camarazi de Birou mai mici în grad și pe care îi avea sub ordinele sale. Prin felul său blând cu cei mai mici a putut câștiga dragostea lor și a putut obține de la ei rezultate și ajutoare foarte prețioase. Activitatea sa în această perioadă de ofensivă a fost foarte mult prețuită de Șefii săi și și-a putut câștiga încrederea și dragostea lor.

În timpul de acalmie (iunie-iulie) maiorul Gherghe s-a interesat de instrucția trupelor de sub ordinele acestui Comandament și mai ales de aceea a noilor divizii ardelen. Un cunoscător profund al regulamentelor noastre militare și complet asimilate toate noile schimbări introduse în timpul campaniei, maiorul Gherghe a fost cel care alcătuia programele de instrucție adoptând întotdeauna metodele care duceau la rezultatul cel mai bun și sigur.

În timpul ofensivei din lunile iulie august, în Ungaria, a dovedit cu prisosință că aprecierile din luna aprilie se adevereau și mai mult prin noile dovezi de devotament, abnegație, conștiinciozitate, capacitate și că posedă o prea solidă și vastă cultură militară. Calmul, care este o calitate pentru ofițerii de stat major, cu care este înzestrat, încununează și completează bunele sale însușiri de militar.

Afară de toate calitățile militare, maior Gherghe Radu are o vastă cultură generală. Un om cu frumoase calități sufletești, cu un spirit de camaraderie și demnitate dezvoltat, face din maiorul Gherghe un foarte bun camarad și un om de societate.

Prin venirea Comandamentului la Budapesta, fiind nevoie de sistematizarea lucrărilor de evacuare de materiale capturate de la inamic, s-a înființat Biroul evacuărilor. S-a numit șef al acestui birou maiorul Gherghe. Datorită spiritului de organizare a putut de la înființarea biroului să prezinte chestiunile cu cea mai mare siguranță, încât M.C.G. a putut fi ținut la curent cu tot ceea ce se evacua. În acest serviciu, a dat dovadă de cinste exemplară și de o scrupulozitate extraordinară. Un om stăpân pe convingerile sale, prezintă toate chestiunile cu o imparțialitate model.

În general, maiorul Gherghe Radu face parte dintre cei mai capabili și merituosi ofițeri. Bine apreciat întotdeauna de șefii săi, a fost propus la avansare în mod excepțional la gradul de locotenent-colonel²¹.

La 1 decembrie 1919 a început cursurile la Școala Superioară de Război, pe care a absolvit-o la 15 octombrie 1921, pe locul șase din 72 de elevi, fiind trimis „la stagiul în serviciul de Stat Major”²².

La Marele Stat Major a fost repartizat la Secția instrucție, Biroul regulamentelor. Locotenent-colonelul Bădescu, șeful Secției III Instrucție din Marele Stat Major și al Biroului regulamente îl caracteriza astfel: „Însărcinarea

²¹ Ibidem, ff. 24-25.

²² Ibidem, f. 27.

avută la biroul regulamentelor a fost ca pe lângă practica serviciului de Stat Major, să ajute pe șeful Biroului și Secției la studiul și rezolvarea în bune condițiuni a tuturor chestiunilor în legătură cu infanteria[...].

Deși tânăr și ieșit abia din școala de război, a fost ales ca profesor stagiar la cursul de tactică a infanteriei, de la această școală, funcțiune în care, după câte știu, s-a comportat în toate ocaziunile în condițiuni demne de toată lauda, promițând a deveni un profesor de seamă.

La Biroul regulamentelor, printr-o muncă conștiincioasă și fără preget, a contribuit în largă măsură cu competența sa în punerea de acord a principiilor generale a regulamentelor elaborate de inspectoratele armelor după război.

Cu ocazia imprimării noilor regulamente asupra Serviciului Interior, Serviciului de garnizoană și conducerea marilor unități, a dezvoltat o activitate remarcabilă, având chiar direcțiunea acestor lucrări și de care s-a achitat în mod ireproșabil.

Prin referate și concluzii judicioase a înlesnit șefului secției aprecierea justă a diferitelor lucrări prezentate spre aprobare. În definitiv, maiorul Gherghe este un ofițer eminent din toate punctele de vedere. A dat probe concrete că posedă toate calitățile necesare unui eminent ofițer de stat major”²³.

La 1 octombrie 1922 a fost mutat la Școala Militară de Infanterie nr. 1, numit comandant al unui batalion de elevi și profesor de tactică militară, până la data de 11 aprilie 1924, plecarea sa înapoi la Marele Stat Major determinându-l pe colonelul Miltiade, comandantul Școlii de Infanterie nr. 1 să consemneze: „Plecarea sa de la școală în serviciul de stat major a lăsat regrete. Urma sa la școală va rămâne, fiindcă a pus bazele schimbării metodelor de instrucție după noile procedee.

Am fost ajutat de acest distins ofițer în îndrumarea spre o cât mai bună educațiune și instruire a elevilor și ofițerilor instructori.

Calea înaintării acestui distins ofițer va fi numai excepțiunea, atât în serviciul frontului, cât și în serviciul de stat major”²⁴.

La Marele Stat Major, a fost repartizat la Secția 8 Istoric, unde a primit însărcinarea să întocmească istoricul campaniei din Transilvania și Ungaria în perioada 1918-1920, alături de doi maiori de stat major și de cinci căpitani de infanterie detașați de la regimentele din București. Până la 31 octombrie 1925 reușiseră să redacteze istoricul cerut, până la evacuarea Ungariei, lucrarea fiind continuată în anul următor.

La 15 februarie 1925 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel²⁵, iar la 16 aprilie 1925, prin ordinul Ministerului de Război nr. 591 a fost trimis, împreună cu maiorul Voinescu, în fața Consiliului de Onoare, cercetați fiind pentru „chestiunea unei cumpărări de păduri și furnituri de lemne”, generalul Bârzotescu,

²³ *Ibidem*, f. 28.

²⁴ *Ibidem*, f. 31.

²⁵ *Ibidem*, f. 2.

șeful Secției 8 din Marele Stat Major remarcând faptul că acest lucru i-a afectat „firea și moralul”²⁶.

Cercetările au durat o vreme, în dosarul personal nu este consemnat nimic clar cu privire la finalizarea cercetării, însă, la 29 mai 1928, locotenent-colonelul Radu Gherghe era pedepsit, de generalul Samsonovici, subșef al Marelui Stat Major, la 10 zile de arest, „pentru raport necuviincios”²⁷.

Generalul Grigore Constandache, șeful Serviciul Istoric din Marele Stat Major, nota în foaia calificativă întocmită la 1 iulie 1928 următoarele: „Din puținul timp cât am stat cu lt.col. Gherghe am putut constata că posedă însușirile unei personalități de muncă și voință, hotărât că munca sa o desăvârșește complet, că nu se mulțumește cu cercetări superficiale.

Lucrările ofițerului erau lucrări desăvârșite și prea bine prezentate.

Împrejurările au făcut să capete o pedeapsă dată de dl. subșef al Marelui Stat Major, pedeapsă datorită unei stări sufletești; stăpânit de credința că unui ofițer al datoriei ca dânsul nu putea să i se pună la îndoială buna sa credință.

În astfel de condițiuni, lt.col. Gherghe, a făcut un raport în care cerea revizuirea chestiunii sale, raport pentru care dl Subșef al M.St. Major a propus ofițerului să-l retragă, fiind găsit neconvenabil. Lt.col. Gherghe n-a renunțat, fapt ce i-a adus pedeapsa.

Credința mea este că munca și priceperea ofițerului pot folosi mult oricărei întrebuintări ce i s-ar da”²⁸.

Generalul Jujescu, șeful Diviziei 1 a Marelui Stat Major completa „Mențin notele date de șeful Serviciului istoric. Lt.col. Gherghe Radu este un ofițer de valoare și susceptibil de carieră deosebită.

Gestul pe care l-a făcut cu raportul ce conținea expresiuni și afirmațiuni improprii – raport care i-a atras pedepsirea și mutarea din M.St. Major – trebuie considerat ca o greșeală singulară și fără să mai aibă alte consecințe decât cele avute.

Lt. colonel Gherghe este un prea bun ofițer și are toate însușirile de putere de muncă și destoinicie profesională ca să instruiască, să administreze și să comande cu destoinicie.

La Marele Stat Major, Serviciul Istoric, a avut o muncă rodnică și pricepută. Este ofițer distins din toate punctele de vedere”²⁹.

Începând cu 1 iulie 1928 a fost mutat la Ploiești, la Regimentul Prahova nr. 7, conform ordinului Ministerului de Război nr. 23295 din 11 iulie 1928³⁰. S-a prezentat la Regimentul 7 Infanterie în data de 10 septembrie 1928, unde „a îndeplinit funcția de ajutor tactic. [...] L-am întrebuințat la școala batalionului ca director de exercițiu și am constatat că are cunoștințe solide profesionale”.

²⁶ Ibidem, ff. 33-34.

²⁷ Ibidem, f. 36.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem, f. 2.

Generalul adjutant Gheorghe Manu, comandantul Diviziei 13 Infanterie, a cerut lămuriri cu privire la incidentul petrecut la Marele Stat Major întrucât din memoriul ofițerului nu reieșea care fusese hotărârea Consiliului de Onoare în chestiunea în care lt.col. Gherghe fusese anchetat, argumentând că acest lucru „trebuie clarificat pentru a se putea avea o imagine completă asupra personalității acestui ofițer, care, din toate notele sale, reiese ca un element de valoare deosebită”³¹.

La 23 decembrie 1929 au ajuns la Divizia 13 Infanterie documentele solicitate de generalul Manu, „din care se vede că prin referatul cu care se înaintează procesul verbal al Consiliului de Onoare, domnul general șef al M.St.M. arată că «Greșeala care a comis-o nu are un caracter de defect permanent etc.», iar domnul ministru a așezat pe acest referat rezoluția: «11 mai 1926. Aprob referatul M.St.M. privitor la lt.col. Gherghe Radu. Aplicarea art. 50 pe anul 1925/1926/1927» (amânarea avansării în grad - n.n.)”³² Colonelul Ionescu Ștefan, comandantul Brigăzii 13 Infanterie, concluziona: „Având în vedere:

- a) aprecierile elogioase de capacitate și muncă ce-i fac lt.col. Gherghe Radu toți șefii ierarhici,
- b) aptitudinile deosebite dovedite la trupă ca instructor și comandant,
- c) faptul că greșeala pentru care a fost trimis înaintea Consiliului de Onoare a fost cunoscută ca ceva trecător și sancționată prin aplicarea art. 50 în anul 1927 și 1928, executându-se astfel rezoluția ministerială din 1926,

Mențin propunerea de înaintare la alegere (art. 7 și 8 din Legea înaintărilor în armată), fiind foarte pregătit a comanda un regiment”³³.

În perioada 1 octombrie 1930 – 1 iunie 1931 a fost mutat la Centrul de Instrucție al Infanteriei, apoi a preluat comanda Regimentului 89 Infanterie³⁴.

O apreciere interesantă este făcută, în anul 1932, de comandantul Corpului 5 Armată, generalul Olteanu: „L-aș dori mai comunicativ, mai expansiv, mai deschis. Puțină veselie completează calitățile bunului comandant, care trebuie să fie sociabil și optimist, spre a nu ajunge la tiranie”³⁵.

A primit gradul de colonel la 1 aprilie 1932³⁶ și pe cel de general de brigadă la 1 noiembrie 1937, fiind „adus la Direcția Personalului din M.A.N. pentru a pune ordine în această direcție, de a cărei conștiinciozitate, cinste și dreptate depinde moralul corpului ofițeresc și subofițeresc.

Grație spiritului său de lucru metodic, a dreptei sale judecăți și a caracterului său ferm, în timpul cel mai scurt a reușit să schimbe această direcție

³¹ Ibidem, f. 37.

³² Ibidem, f. 38.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem, f. 42.

³⁵ Ibidem, f. 43.

³⁶ Dp.C.A., fond Centrul Militar al Orașului București, generali, litera G, dosar nr. 79, f. 3.

și să o ridice la nivelul unei instituții de înaltă ținută morală”³⁷, consemna șeful Direcției Personal.

În perioada 1 aprilie – 31 octombrie 1938, a fost numit la comanda Brigăzii 13 Infanterie, dovedind în continuare că a meritat toate caracterizările elogioase obținute de-a lungul timpului.

După ocuparea Poloniei în septembrie 1939, în presa sovietică începuseră să apară din ce în ce mai mult discuții despre Basarabia. Acordul neașteptat dintre Rusia și Germania a provocat îngrijorări țărilor aflate între cele două Mari Puteri. Pactul de la 23 august 1939, care parafase cea mai sinistrală alianță diplomatică a secolului al XX-lea, a ridicat U.R.S.S.-ul la rang de putere continentală și, în perspectivă, mondială. În acest context, România a fost nevoită să ia măsuri urgente pentru a evita o lovitură surprinzătoare la Nistru și pentru lămurirea situației.

Politica României s-a remarcat prin atitudinea adoptată față de Polonia. Astfel, preocupat de o posibilă transgresare a graniței polono-române de către *Wehrmacht*-ul nazist, la 11 septembrie 1939, Statul Major român a mobilizat în partea de nord a țării „Gruparea de Arme Est” a generalului Motaș³⁸.

Generalul Radu Gherghe a primit comanda Diviziei 27 Infanterie, înființată la 4 septembrie 1939, conform Ordinului nr. 11000/1939 al Marelui Stat Major³⁹, „cu ocazia luării ființei Frontului de Est. Sub mâna acestui reputat ofițer, divizia a ieșit ca din pământ. Când am văzut-o prima dată după un timp relativ scurt, am fost adevărat impresionat de realizarea obținută”, scria generalul Ilasievici la 31 octombrie 1939, încheind: „Aș fi vrut să văd în armata noastră cât de mulți șefi, de talia acestui distins general, care lucrează numai pentru a obține o divizie frumoasă, care lucrează cu un devotament pasionat. Generalul Gherghe este comandantul care merită a urca piramida oștirii până în vârful ei”⁴⁰.

Comandamentul Diviziei 27 Infanterie era la Sibiu, în locul Diviziei 18 Infanterie⁴¹. Prin Ordinul nr. 5960 din 29 septembrie 1939, Marele Stat Major a dispus deplasarea Diviziei 27 Infanterie în zona Vultur – Muchea – Ciorăști – Râmnicu Sărat, cu excepția regimentelor de artilerie care se găseau la Sibiu și Târgu Jiu. După terminarea operațiunii de deplasare, Divizia 18 a intrat sub

ordinea Corpului 11 Armată⁴².

În primăvara anului 1940, de la 31 martie, Divizia 27 Infanterie a primit ordin de deplasare în Basarabia, unde a stat până la 28 iunie 1940, când Marele Stat Major a ordonat părăsirea Basarabiei, stabilind ca zonă de dislocare Iași-Grajduři⁴³.

³⁷ *Ibidem*, f. 168.

³⁸ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Editura Paideia, București, p. 368.

³⁹ Dp.C.A., fond *Divizia 27 Infanterie*, dosar nr. 48, f. 1.

⁴⁰ Idem, fond *Centrul Militar al Orașului București*, generali, litera G, dosar nr. 79, f. 172.

⁴¹ Idem, fond *Divizia 27 Infanterie*, dosar nr. 14, f. 9.

⁴² *Ibidem*, dosar nr. 48, f. 4, 5.

⁴³ *Ibidem*, ff. 32-47.

Comandantul Corpului 11 Armată descria astfel activitatea desfășurată de generalul de brigadă Radu Gherghe la comanda Diviziei 27 Infanterie în perioada 1 februarie – 8 iulie 1940:

„I. Pe timpul lunilor de iarnă, în regiunea Focșani-Mărășești:

a) Veșnic neobosit, în mijlocul unităților sale, a organizat, condus și supravegheat cu un dinamism neîntrecut instalarea în cantonamente a regimentelor sale.[...] Era o adevărată plăcere vizitarea acestor cantonamente ca organizare, curățenie, metodă și estetică. Măsurile administrative ce a luat în divizie, cu pricepere și simț de prevedere neîntrecute, au făcut ca unitățile sale să nu simtă nici un moment cea mai mică lipsă.[...]

b) Cu aceeași pricepere, pregătire profesională dintre cele mai temeinice și control neobosit a organizat și condus lucrările de apărare pe Siret.

II. Din luna martie – sfârșitul lunii iunie (când corpul de armată a fost dislocat în Basarabia pentru organizarea apărării pe Prut și Bucovă) a acționat, de asemenea, cu aceleași calități neîntrecute la instalarea unităților sale în cantonamente și bivuacuri, precum și la lucrările de apărare în sectorul afectat (masivul Cornești).

III. Sfârșitul lui iunie – începutul lui iulie 1940 (operațiunile de evacuare a Basarabiei).

În aceste operațiuni, generalul Gherghe și-a dezvăluit, pe lângă calitățile sale intelectuale, și întreg caracterul său de comandant ferm, liniștit și cu grijă fără pereche de toate unitățile sale. La dânsul am văzut, odată mai mult legătura trainică suflătească între comandant și cei din subordine (unități și servicii).

Neobosit la datorie, nemâncat și nedormit – așa cum cerea situația – nu a stat liniștit până nu și-a văzut ultima unitate și ultimul om evacuat.

La podul de la Ungheni, mi-a fost un ajutor de netăgăduit. Aici am cunoscut pe generalul Gherghe, un colaborator cum n-am mai avut, pe cât de bine pregătit, pe atât de hotărât, drept și cinstit suflătește.

Când subsemnatul am fost destinat să merg împreună cu Comandamentul în Transilvania, regretul meu cel mai mare a fost despărțirea de acest comandant de divizie distins și de colaborarea sa”⁴⁴.

În iulie 1940, Divizia 27 Infanterie intra sub ordinele Corpului 3 Armată, pentru ca la 29 iulie 1940 să se instaleze în apărare în zona Vlădești – Tulucești, încadrată fiind la sud de Divizia 32 Infanterie și la nord de Divizia 2 Infanterie⁴⁵.

Acțiunile desfășurate în această zonă în perioada 6 iulie – 22 august 1940 l-au determinat pe generalul Nicolae Ciupercă, comandantul Corpului IV Armată, să declare: „Am, rămas de fiecare dată cu impresia că Divizia 27 este cea mai solidă divizie pe care Armata o are sub comandă”⁴⁶.

⁴⁴ Dp.C.A., fond *Centrul Militar al Orașului București*, generali, litera G, dosar nr. 79, f. 175.

⁴⁵ *Ibidem*, ff. 32-62.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 176.

În perioada 2 februarie 1941 – 31 octombrie 1941, generalul Radu Gherghe a fost numit prefect al Poliției capitalei⁴⁷.

A fost avansat la gradul de general de divizie și la 10 ianuarie 1942 a primit comanda Diviziei 1 Blindată, din compunerea Corpului V Armată⁴⁸, în perioada 6-31 octombrie 1942 intrând în rezerva Grupului de Armate B.

În perioada 1 noiembrie 1942 – 7 aprilie 1943, Divizia 1 Blindată, sub comanda generalului de divizie Radu Gherghe a executat următoarele operațiuni, descrise de generalul Șteflea, șeful Marelui Stat Major:

„- de la 1-19 noiembrie 1942 a continuat pregătirile intervenției diviziei pe frontul Armatei a 3-a;

- *de la 20-26 noiembrie 1942 a condus Divizia 1 Blindată în luptele de la Sud de Don (Văile Țarița – Țuțkan), în cele mai grele lupte, la care au participat până la acea dată trupele române. În acele lupte, Divizia 1 Blindată făcând corp de armată, sub comandă germană, cu Divizia 22 blindată germană, a fost puternic atacată și încercuită de două corpuri de armată blindate inamice. Încercuirea a fost cauzată de faptul că Divizia 1 blindată română a înaintat în dispozitivul inamic, conform ordinelor primite, iar Divizia 22 blindată germană, oprită de inamic, n-a putut urma și nici măcar n-a putut păstra legătura. Datorită energiei excepționale și priceperii generalului Radu Gherghe și datorită bravurii trupelor din această splendidă unitate, încercuirea a fost ruptă, în lupte extrem de grele, cu mari pierderi în oameni și material. În ziua de 26 martie 1942, am ajuns cu avionul în dispozitivul diviziei și am văzut pe generalul Gherghe, comandantul Diviziei, și o parte din unități, cum înfruntau cu bravură atacurile inamicului pe un ger de -25°C.*
- *de la 26 noiembrie – 22 decembrie 1942 a comandat în apărare pe Tschir (sectorul Tschernitschewskaia – Archanovsky) la început Divizia 1 Blindată și Divizia 7 Cavalerie (ce mai rămăsese după bătălia de pe Don). Am inspectat și în această situație grea (front mare – forțe puține) Divizia 1 Blindată și am găsit-o cu moralul în mare parte refăcut, după grelele pierderi suferite.*
- *de la 23-30 decembrie 1942 a comandat, în retragerea de pe Tschir pe valea Grylaia, la început grupul de divizii: Divizia 1 Blindată, Divizia 1 Cavalerie și Divizia 14 Infanterie române, Divizia 294 infanterie și Divizia 22 blindată germane, iar la sfârșit numai Divizia 1 Blindată română și Divizia 7 Cavalerie română.*
- ***de la 31 decembrie 1942 – 7 aprilie 1943 a condus Divizia 1 Blindată în țară și s-a ocupat de reorganizarea ei.***

De la 8 aprilie 1943 – 31 octombrie 1943, generalul Radu Gherghe a îndeplinit funcția de director al Învățământului Militar Superior. În această calitate:

⁴⁷ Ibidem, f. 178.

⁴⁸ Ibidem, f. 179.

- a contribuit și îndrumat instituția prin directive și inspecții la școlile de ofițeri și subofițeri activi și de rezervă, precum și la centrele de instrucție a armelor;
- a contribuit la întocmirea directivelor de instrucție în școlile de ofițeri și subofițeri activi și de rezervă pe anul 1943-1944;
- a condus direcția Cursului de Informare pentru comandanți la centrele de instrucție ale armelor;
- a avut Direcția aplicațiunilor demonstrative, cu arme combinate, la tabăra din Cincul Mare;
- a prezidat comisia de examinare a căpitanilor pentru gradul de maior.

Marea experiență câpătată pe câmpul de luptă, în lupte extrem de grele, a pus-o din plin în folosul școlilor și centrelor de instrucție, contribuind astfel, într-o mare măsură la perfecționarea instrucției în armată.

Ansamblul activității desfășurată pe front și în zona interioară, ca și întreg trecutul lui, mă îndreptățesc să-l caracterizez: general de foarte mare valoare, care merită să fie înaintat la gradul de general de corp de armată⁴⁹.

În timpul carierei, a fost distins cu următoarele medalii și decorații: Medalia Jubiliară „Carol I” (1908), Medalia „Avântul Țării” (1913), Medalia „Victoria” a războiului pentru civilizație 1914-1918 (1921), „Crucea Comemorativă” a războiului 1916-1918. Ordinul „Coroana României” în grad de ofițer (1922), Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler (1928), Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler cu spade, Semnul onorific de aur pentru 25 de ani serviți în armată (1928)⁵⁰.

În cele două dosare personale aflate în fondurile de arhivă ale Depozitului central de arhivă „Grigore Constandache” din Pitești, consemnările privind activitatea generalului Radu Gherghe se opresc la foaia calificativă pe anul 1943. În schimb, alte surse relatează despre activitatea generalului Radu Gherghe după anul 1938, când a fost avansat la gradul de general de brigadă⁵¹.

Mai apar referiri privind cariera generalului Radu Gherghe în lucrările istoricilor de renume. Prof. univ. dr. Alesandru Duțu relatează despre faptul că în perioada aplicării Convenției de armistițiu, generalul Gheorghe Mihail îi ceruse mareșalului Malinovski cedarea unităților capturate de ruși după 23 august 1944. Generalul Radu Gheorghe îl informase că la Bacău, într-un mare lagăr, existau „mii și mii de prizonieri români capturați de ruși”⁵².

La 11 octombrie 1944, Biroul Contrainformații din Secția a II-a a Marelui Stat Major informa Secția a IX-a că unii ofițeri erau impresionați de faptul că în lagărele din Moldova se găseau încă internați ofițeri români capturați „după data

⁴⁹ *Ibidem*, ff. 182-183.

⁵⁰ Dp.C.A., fond *Memorii Bătrâni*, generali, litera G, dosar nr. 11, f. 2.

⁵¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Radu_Gherghe, accesat la 10.05.2024.

⁵² Col. (rz.) prof. univ. dr. Alesandru Duțu, *Protocolul militar româno-sovietic din 26 octombrie 1944 (I)*, disponibil la <https://www.art-emis.ro/istorie/protocolul-militar-romano-sovietic-din-26-octombrie-1944-1>, accesat la 10.05.2024.

încetării ostilităților contra armatei sovietice”⁵³. În consecință, Marele Stat Major depunea toate eforturile pentru a recupera atât ofițerii, cât și soldații care se găseau în Moldova „în situația de dezarmați după 23 august și menținuți de sovietici în mod arbitrar”. Întrucât fusese stabilit un acord între Marele Stat Major și Frontul 2 Ucrainean, prin care se hotărâse restituirea prizonierilor români, „Marele Stat Major a trimis o delegație sub conducerea domnului general Gherghe Radu pentru a urgenta înapoierea ofițerilor și ostașilor români, precum și restituirea materialului luat de sovietici după data de 23 august 1944”⁵⁴.

Din păcate, delegația condusă de generalul Gherghe a ajuns la Bacău prea târziu, prizonierii fiind transportați de ruși dincolo de Nistru, în lagărele sovietice. „a) Au transportat la est de Prut, cu o destinație necunoscută, pe toți prizonierii români din lagărele de concentrare Roman și Iași; b) Au evacuat, prin stația Pașcani, tot cu o destinație necunoscută, majoritatea armamentului și materialelor”⁵⁵.

Pe frontul din Moldova, generalul Gherghe a condus Corpul 1 Armată în sectorul dintre râul Siret și Târgu Neamț. După ruperea frontului, s-a retras, între 24 și 26 august 1944, pe direcția Roznov-Tazlău-Onești, unde trupele sale au fost dezarmate și internate de către forțele sovietice, deși încetaseră luptele. Generalul Radu Gherghe a fost reținut, în perioada 2-16 septembrie 1944 la Comandamentul Frontului 2 Ucrainean⁵⁶.

În ansamblul celui de Al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică a practicat supremația partenerului puternic, care a reușit să impună condiții, să-și exercite controlul asupra partenerului mai slab. Deseori s-a ajuns la situații în care interesele românești au fost neglijate, ignorate sau prejudiciate, ceea ce a condus la apariția nenumăratelor neînțelegeri, tensiuni și chiar conflicte, soluționate în cele mai multe cazuri prin compromisuri.

Cele mai mari deziluzii, atât pentru poporul român, cât și pentru armată, au apărut la scurt timp după 23 august 1944, determinate fiind de modul de comportare a noului aliat sovietic, de felul în care Comisia Aliată de Control (partea sovietică) a impus executarea Convenției de Armistițiu, încheiată la 12 septembrie 1944, precum și de atitudinea expectativă a Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii, cu toate că România pusese la dispoziția Națiunilor Unite cu mult peste cele 12 divizii prevăzute în articolul 1 al Convenției de Armistițiu. În acest context, cu toată rezistența Marelui Stat Major, sovieticii au reușit să-și impună punctele de vedere, obligându-l pe generalul Nicolae Rădescu să semneze Protocolul militar din 26 octombrie 1944, prin care au fost desființate, până la 1

⁵³ Dp.C.A., fond *Marele Stat Major*, Secția Propagandă, dosar nr. 255, f. 67.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Ioan Lăcustă, *23 August 1944. În Moldova, pe urmele prizonierilor români*, în „Magazin istoric”, Anul XXX, serie nouă, nr. 5 (350), mai 1996, p. 14.

⁵⁶ Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în Al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p.227; Alesandru Duțu, *Generali români prizonieri în război (1941-1945)*, 17 septembrie 2023, disponibil la <https://alesandrudutu.wordpress.com/2023/09/>, accesat la 10.05.2024.

decembrie 1944, un comandament de armată, patru comandamente de corp de armată, 14 divizii și alte mari unități române⁵⁷.

Odată cu venirea guvernului dr. Petru Groza la putere, au continuat acțiunile de epurare și arestările începute înainte de terminarea războiului, generalul Radu Gherghe fiind una dintre victime⁵⁸.

În acest fel, corpul de comandă al armatei române a suferit o adevărată dramă, cu atât mai mult cu cât celor mai mulți generali nici nu le-au fost comunicate motivele privării de libertate, care, în unele cazuri, nu erau cunoscute nici de cei care erau puși să-i judece.

Neacordarea calității de cobeligeranță și semnarea Tratatului de pace la 10 februarie 1947 ca un stat învins în război, în ciuda contribuției pe care România a avut-o după 23 august 1944 la scurtarea războiului, a fost o altă mare deziluzie a poporului român. Această mare injustiție a avut consecințe negative asupra evoluției ulterioare a țării noastre, nu a putut schimba adevărul privind importantul efort militar și economico-financiar în războiul dus alături de Națiunile Unite după 23 august 1944.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 12.

⁵⁸ <https://adevarul.ro/stiri-locale/constant/cum-si-a-batut-joc-romania-de-generalii-care-au-1962517.html>, accesat la 10.05.2024.

CAPTAIN RADU GHERGHE
PRISONER IN BULGARIA DURING THE FIRST WORLD WAR
-abstract-

Key Words: First World War, prisoner, camps in Bulgaria, World War II.

General Radu Gherghe is best known for his career after receiving the rank of general, when he was appointed commander of the 1st Armoured Division and later participated in the fighting of World War II.

Thanks to his two personal files and documents in the military archives, we have been able to reconstruct the entire career of General Radu Gherghe, starting with the rank of second lieutenant. He took part in the First World War and fell prisoner in the battles of Neajlov, being interned in camps in Bulgaria for a year and a half. On his return, he wrote a memoir describing how Romanian officers were treated in Bulgarian camps. It gives detailed accounts of how the Bulgarian camps were organized and how Romanian officers and soldiers were treated there.

On his return from imprisonment, he received the rank corresponding to his seniority and continued his military career, fulfilling his duties with flying colours, reaching the rank of general. Unfortunately, he was one of the thousands of victims of the purges in the army, a consequence of the system established on 6 March 1945.